

Давид Енгелс

КАКВО ДА СЕ ПРАВИ

Живот в упадъка на Европа

София, 2021

DAVID ENGELS
WAS TUN?
Leben mit dem Niedergang Europas

Copyright © Engels, David, 2020

© Издателство „Изток-Запад“, 2021

Всички права на български език запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде възпроизвеждана или предавана под каквато и да е форма и по какъвто и да било начин без изричното съгласие на издателство „Изток-Запад“.

© Мартин Петрушев, превод, 2021

© Деница Трифонова, оформление на корицата, 2021

ISBN 978-619-01-0914-3

СЪДЪРЖАНИЕ

Встъпителни думи	9
Думи към немското издание.....	15
Думи към френското издание	17
Предговор	19
Въведение	23

Преодоляване на отчаянието

1. Да бъдем реалисти.....	39
2. Вън от държавния механизъм.....	43
3. Изграждане на ново гражданско общество.....	47
4. Да напуснем града	51
5. Разумно инвестиране	56
6. Откупването на Европа	60
7. „Не“ на късогледото мислене.....	64
8. Живот в природата	69
9. Тялото е дар.....	72
10. Да се обградим с красота.....	76
11. Равностойни, но не равни	80
12. Да създадем семейство	85
13. Да възпитаваме децата си	89
14. Да изпълним дълга си	93
15. Толерантност, но не самоубийство	97
16. Да си мерим думите	102

17. Вяра	107
18. Да мислим трезво	113
19. Чети – но не какво да е.....	116
20. Отвъд „ляво“ и „дясно“	120
21. Да спрем да се подчиняваме	125
22. Да отвоюваме Европа.....	129
23. Да се гордеем с нашата история	133
24. Да избираме битките си.....	137
За финал: да се подготвим за най-лошото	141
Послеслов	155

ВСТЪПИТЕЛНИ ДУМИ

*Симон Вундер,
директор на Института Renovatio
Аугсбург, май 2020 г.*

Когато през 2019 г. Давид Енгелс в своя сборник „Renovatio Europae“ предупреди, че през следващите години Европа ще се изправи пред поредица от кризи, голяма част от германското общество все още се придържаше към илюзията, че континентът се намира във фаза на неспирен подем. Тази илюзия беше внезапно разрушена от събитията през пролетта на 2020 г. Въпреки това общото нежелание, описано от Енгелс, да се „заемем с решаването на многобройните проблеми, свързани с оцеляването, пред които е изправен нашият континент“, не се е променило досега, поради което прогнозата му остава валидна: в Западна Европа в дългосрочен план е вероятно катастрофално развитие на споменатите кризи.¹

Тази прогноза се споделя и от други наблюдатели. Американските разузнавателни служби прогнозирали „тъмно и трудно бъдеще“ за Европа в проучване, публикувано през 2017 г., като се позовават на събития, подобни на тези, на които се позовава Енгелс.² Йозеф Ратцингер (Бенедикт XVI) също предупреди, че бъдещето на Европа ще бъде „мрачно“³. Християните ще трябва да се справят с „изцяло нов вид конфликти“ в условията на все по-очевидната криза на цивилизацията.⁴ Душевната сила, която поддържа

Европа, вече до голяма степен е отмряла, а културната ѝ същност е „застрашена до основи“.⁵ Как ще се развие Европа и „доколко тя все още ще остане Европа, когато други слоеве от населението я преструктурират, не знаем“⁶.

Род Дрехер пише в книгата си „Вариантът Бенедикт“ („The Benedict Option“) от 2017 г., че в тази ситуация е необходимо някой „да построи Ноеви ковчези“, които да пренесат християнската традиция „през морето на кризата – през една тъмна епоха, която може да продължи векове“. Или ще успеем да създадем „контракултурен начин на живот на християнството“, или най-късно поколението на собствените ни деца ще се поддаде на натиска на асимилацията на постмодерната култура и общество. Затова е необходимо, в бенедиктинския смисъл, да се създадат острови на ред, стабилност и святост в океана на хаоса и „да се формират общности [...], в които живата добродетел може да оцелее в дългата тъмна епоха, която ни предстои“.

В този контекст е изключително важно да се намерят практики, „които да гарантират, че този свещен порядък ще остане трайно на разположение на нас, нашите семейства и общности“. Дрехер цитира църковния историк Робърт Луис Уилкън, който подчертава, че първата задача е да се разберат и усвоят остатъците от християнската култура. Културните запаси на християнството съдържат „мъдрост, която може да помогне на обикновените вярващи да се подготвят за борба сред модерния свят, не просто да издържат новите тъмни векове, но дори да процъфтяват в тях“⁷. Дрехер обаче оставя без отговор в книгата си решаващия въпрос как би могъл да изглежда този начин на живот в конкретика и как би могъл да бъде усвоен.

Давид Енгелс вече запълни тази празнина. Докато в „Renovatio Europae“ заедно с други автори той очертава политическите отговори на описаната ситуация, в „Какво

да се прави“ той пише наръчник за онези хора, които нарича „последните граждани на Запада“. Те ще имат задачата да запазят наследството на западната цивилизация през периода на предстоящо разместване, за да може то да се разгърне отново в подходящия момент.

Този том не е съветник за хора, които с оглед на предстоящото се грижат предимно за личната си сигурност или за сигурността на имуществото си, а книга за онези, които живеят за нещо по-голямо от самите тях. Тези хора винаги са гледали на себе си като на „колективни наследници на големи и редки блага“⁸ и са ги пазели дори в кризисни ситуации, за да ги предадат на децата си. Те действат преди всичко от любов и гледат на индивида „като на част от непрекъснатата верига на даване и получаване“⁹.

В историографските си трудове Енгелс подчертава, следвайки наблюденията на Освалд Шпенглер*, че в миналото такива личности често са се появявали в разгара на цивилизационните кризи като ориентирани към традицията и като консервативни дейци, които или са довели до духовно, а оттам и до културно обновление на съответната култура, или поне са ѝ дали пространство за поемане на въздух.

Писателят Рей Бредбъри описва общност от такива хора в антиутопичния си роман „451 по Фаренхайт“, като казва, че те имат „ужасна задача“ пред лицето на неизбежното, защото трябва да наблюдават унищожаването на това, което обичат. Ще дойде време обаче, когато хората ще се запитат „защо светът им се взриви“¹⁰. Гледайки

* Освалд Шпенглер (1880–1936) – германски философ и историк, чието най-значимо произведение е „Залезът на Запада“ (том 1 и 2, прев. Десислава Лазарова. С.: „Изток-Запад“, 2014, 2015).

(Всички бележки под линия са на преводача.)

към бъдещето, Йозеф Ратцингер говори за християнската мисия да действа като „творческо малцинство“ в предстоящите катаклизми, да запази християнското наследство и да обнови Европа в нейния дух, когато дойде времето. Ръководен и подкрепян от сили, които западащата Европа вече не познава, този елит очаква важни задачи във вътрешно, а може би и външно опустошената Европа на бъдещето¹¹.

В тази книга Енгелс описва как на този фон човек може да стане това, което Ръсел Кърк нарича „пазител на наследството на цивилизацията“¹². Енгелс се обръща към непреходния тип на консерватора, от чиято дейност през вековете е зависело продължаването на всички напреднали цивилизации и който е воден от съзнанието за огромната си отговорност към ценните блага, които могат да бъдат загубени или унищожени, ако той се провали в нея.¹³ Като се опира на богатия опит на западното наследство, Енгелс описва начин на живот, който не само ще помогне на неговите носители и на семействата, за които те са отговорни, да оцелеят в кризи и катастрофи, но и ще им позволи да окажат въздействие като пазители и обновители на това наследство далеч след края на живота си на този свят. Само времето ще покаже дали те ще успеят отново да доведат западното наследство до нов разцвет, или ще бъдат предвестници на това, което ще дойде след него.

Фундаменталните въпроси, повдигани от Енгелс, понякога предизвикват безпокойство в едно общество, което предпочита да ги игнорира, така че книгата също може да предизвика несигурност сред някои от наблюдателите. Йозеф Пипер приписва подобни реакции на дефицит в късното и постмодерното мислене, което не осъзнава възможността за трагичен ход на социалните и историческите процеси. Тук се наблюдава тенденция към „омало-

важаване на битието“ и „отричане на съществуването на ужасното“¹⁴. Колкото повече обществото се приближава към катастрофата, толкова по-силно е табуто върху разглеждането на съответните явления.

Това обръщение се възприема като подривно, защото поставя под въпрос преобладаващата вяра в прогреса и предизвиква неприятни чувства у онези, които се опитват да се настанят в илюзията за един уж съвършен свят с все по-големи постижения на репресията. Йозеф Ратцингер критикува, че в настоящето „нищо не изглежда по-забранено“ от „това, което се нарича песимизъм – и което често е просто реализъм“¹⁵. Тази тенденция към потискане на сериозното е чужда на западната традиция на мислене, на която се опира и Давид Енгелс, защото това мислене смята благоразумието, което позволява на човека да гледа трезво на действителността, за най-висша кардинална добродетел.

За Освалд Шпенглер благоразумието е „тренираният поглед към фактите, ситуациите, опасностите“¹⁶. На тази добродетел се противопоставя „страхът от реалността“, който е „психологическата слабост на късния човек от високите култури“. Колкото по-голям е страхът от реалността, толкова по-силен е оптимизмът.¹⁷

Заключителният съвет на Давид Енгелс, а именно да се изправим пред неизбежното, е не само отговор на това бягство от реалността, но и израз на това, което Дитрих фон Хилдебранд нарича „истинска християнска нагласа“, която винаги включва „трезво виждане на всички опасности на ситуацията, създадена от човешкото падение“¹⁸. Тази книга подготвя читателите си за тази неизбежност и им дава духовни и практически инструменти, за да придобият, в смисъла на Гьотевата дума, голямото наследство, което им е поверено.

ДУМИ КЪМ НЕМСКОТО ИЗДАНИЕ

За мен отново е голяма радост да представя една от книгите си на немски език след оригиналния френски вариант и сърдечно благодаря на г-н Филип Лихс от издателство „Ренофамен“ за това, че го направи възможно, както и на Симон Вундер за деликатните му встъпителни думи.

Докато френската версия на тази книга се появи в разгара на дълбокото недоумение от пожара в „Нотр Дам“, немската версия се публикува по същото време, когато в Европа бързо се разпространява коронавируса SARS-CoV-2. Каквото и да е мнението за тази епидемия, впечатлението, че оттук нататък животът няма да е същият, се засилва навсякъде – защото сегашното затишие, колкото и цинично да звучи с оглед на многото смъртни случаи, е само затишие преди буря. Европа и светът са изправени пред безпрецедентна икономическа криза и е под въпрос дали сегашните щедри мерки, предприети от правителствата за защита на потребителите и самоосигуряващите се лица, могат да продължат дълго. ЕС и повечето европейски държави не успяха да намалят дълга си и да предприемат инвестиции в годините на нулевите лихвени проценти; сега, на ръба на рецесията, те ще трябва да платят скъпо за това. Последствията за обществото трудно могат да бъдат изчислени предварително (насилието на т.нар. антирасистки бунтове от юни 2020 г. дава предварителна

представа за съществуващия потенциал за агресия), това, което е ясно, е, че много от кризисните сценарии, от които се опасяваме в тази книга, вероятно скоро ще станат тъжна реалност, поне в най-засегнатите европейски държави – на първо място във Франция.

Книгата е написана за една значителна част от френската общественост, така че някои повтарящи се теми, като критиката на централизма и държавната лоялност, фактическото премахване на секуларизма и голямата загриженост заради разрастването на паралелните общества, могат да звучат изненадващо – може би дори преувеличено – за германските читатели, докато във Франция те отдавна са станали общоизвестни за всички партии. Въпреки това остава опасението, че тези специфични дисфункции, които са особено отчетливо изразени във Франция, скоро могат да се превърнат в нещо обичайно за цяла Западна Европа и заедно с предстоящата икономическа рецесия да създадат изключително опасна ситуация, от която Европа трудно ще се възстанови през следващите няколко години. Ето защо изглежда още по-важно, особено в тези времена на криза и упадък, да не си правим илюзии за продължителността и сериозността на ситуацията и същевременно да живеем повече от всякога със собствените си идеали в ежедневието и да ги превръщаме в практическа помощ за семейството, приятелите и обществото. Борбата за една Европа, която отново е укрепена в основните ценности на своето минало и заедно се изправя срещу опасностите на бъдещето, може да бъде спечелена не само на политическата арена, но и преди всичко чрез дълга и колективна работа по убеждаване чрез даване на личен пример.